

عکس: مهدی کاوه‌ای

گزارش «گسترش صنعت» از شاخص‌های اقتصادی در سالی که گذشت

سیاه و سفید اقتصاد ۹۶

سیدمحمدحسن سیدزاده
industry@sanatnewspaper.com

پرونده نخستین سال دولت دوازدهم با تمام فرازونشیب‌ها و مشکلات زیاد بسته شد، با توجه به سال «اقتصادمقاومتی؛ تولید، اشتغال» انتظارات فعالان اقتصادی از این سال بسیار بیشتر از دستاوردهای موجود در پایان سال بود اما شرایط انتخابی کشور، تشدید تنش‌های بین‌المللی و... باعث شد تا اهداف دولت مطابق برنامه‌ریزی پیش نرود. دولت سیاست‌های کنترل تورمی خود را در سال جاری همچون دولت یازدهم در پیش گرفت و تا حد قابل قبولی نیز موفق بود اما سیاست‌های ارزی دولت دوازدهم متفاوت از ۴ سال گذشته بود و خواسته یا ناخواسته فنر کنترل نرخ ارز در ماه‌های پایانی سال از دست دولت خارج شد به نحوی که شاهد رشد ۳۰ درصدی نرخ ارز در ماه‌های پایانی سال بودیم. از سوی دیگر، سیاست تأمین نقدینگی و پرداخت تسهیلات همچون گذشته ادامه پیدا کرد اما مشکلات اقتصادی باعث شد اتفاق بزرگی در بخش تولید و اشتغال رقم نخورد.

براساس آمارها تا پایان پاییز ۱۴ هزار بیکار به جامعه افزوده شد و دولت توفیق چندانی در بخش اشتغال نتوانست کسب کند. شرایط پرتنش بین‌المللی و تهدیدهای امریکا مبتنی بر خروج از برجام نیز شرایطی را فراهم کرد تا سرمایه‌گذاری خارجی برای کشور کمی دشوار شود. در مجموع، تلاش‌های دولت در نخستین سال دولت دوازدهم به اتفاقی بزرگ در اقتصاد کشور منجر نشد اما با توجه به شرایط نامناسبی که کشور در یک دهه گذشته تجربه کرده است می‌توان گفت، سال ۹۶ اگر سال خوبی برای اقتصاد کشور نبود سال بد و دشواری نیز برای فعالان اقتصادی کشور نبوده و کشور روند آرام رشد اقتصادی را طی کرده است. بر همین اساس، «گسترش صنعت» در روزهای پایانی سال ۹۶ نیم‌نگاهی به شاخص‌های اقتصادی کشور انداخته است.

رشد اقتصادی ۴/۴ درصدی

دولت برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه باید سالانه رشد اقتصادی ۸ درصدی را تجربه کند. با وجود این، به دلیل محدودیت‌های بودجه‌ای و شرایط اقتصادی کشور سازمان برنامه و بودجه برای امسال پیش‌بینی رشد اقتصادی را براساس آثار شاخص‌های کلان بودجه ۴/۸ درصد اعلام کرده بود. وضعیت رشد اقتصادی در سال جاری نیز گویای تحقق عددی نزدیک به همین عدد در روزهای پایانی سال است. براساس آمار مرکز ملی آمار ایران، رشد اقتصادی ۹ ماه امسال به ۴/۴ درصد رسیده و اقتصاد کشور بدون

احتساب نفت رشد اقتصادی ۴/۷ درصدی را تجربه کرده است. پیش‌بینی مراجع بین‌المللی همچون صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی نیز از رشد اقتصادی ۹۶ به ترتیب ۴/۲ و ۴ درصد بوده است، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی نیز باتوجه به برآورد نهادهای مختلف از وضعیت تولید و خدمات در کشور پیش‌بینی تداوم رشد ۴/۴ درصدی تا پایان سال را دارد. بر همین اساس، می‌توان گفت کشور در سال ۹۶ رشدی حدود ۴/۴ درصد را تجربه کرده است. برای روشن شدن وضعیت بخش‌های مختلف اقتصادی نیز می‌توان به ۹ ماه امسال رجوع کرد. برپایه گزارش مرکز ملی آمار گروه کشاورزی یک درصد، گروه صنعت ۳/۱ درصد و بخش خدمات ۷ درصد رشد داشته‌اند. که در زیرمجموعه گروه صنعت، بخش صنعت(ساخت) ۳/۷ درصد، معدن ۳/۳ درصد، ساختمان ۴/۵ درصد و نفت ۳/۴ درصد رشد را تجربه کرده‌اند.

حفظ تورم تک‌رقمی در لبه مرز

با توجه به سیاست‌های انبساطی دولت در سال ۹۶ پیش‌بینی کارشناسان از تورم در سال جاری خروج از تورم تک‌رقمی بود. با وجود این، دولت تمام تلاش خود را کرد تا تورم دو رقمی را نیز روی عدد ۱۰ حفظ کند به همین دلیل در برخی از ماه‌های سال شاهد تورم دو رقمی بودیم اما دولت ماه‌های پایانی تمام تلاش خود را به خرج داد تا سال با تورم تک‌رقمی به کار خود پایان دهد. بر همین اساس، بر مبنای آخرین آمارهای اعلام‌شده نرخ تورم در ۱۲ ماه منتهی به بهمن ۱۳۹۶ نسبت به ۱۲ ماه منتهی به بهمن ۱۳۹۵ معادل ۹/۹ درصد شد البته این آمار از سوی بانک مرکزی اعلام شده است. براساس آمار مرکز ملی آمار، نرخ تورم ۱۲ ماه منتهی به بهمن ۱۳۹۶ نسبت به ۱۲ ماه منتهی به بهمن ۱۳۹۵ معادل ۸/۳ درصد بوده است

البته با وجود آمارهای رسمی تورم مردم در بازار در سبد اقلام مصرفی نرخ‌های دو رقمی تجربه کرده‌اند و همچون سال‌های گذشته مردم احساس چندانی از تورم تک‌رقمی در بازار نداشتند.

رشد ۲۲/۳ درصدی نقدینگی

ثبات و سلامت اقتصاد یک کشور را می‌توان در جریان نقدینگی دنبال کرد. براساس آخرین آمارهای بانک مرکزی، نقدینگی در سال ۹۶ نیز به روند افزایشی خود ادامه داده است. نقدینگی اسفند به ۱۴۶۳ هزار میلیارد تومان رسید. این رقم نسبت به اسفند گذشته ۱۶/۷ درصد و نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۲/۳ درصد افزایش یافته است. نقدینگی در اقتصاد شامل

پول و شبه‌پول می‌شود، پول نیز به مجموع اسکناس و سپرده‌های دیداری گفته می‌شود و شبه‌پول نیز معادل سپرده‌های مدت‌دار تلقی می‌شود. حجم پول در این دوره به ۱۸۰ هزار میلیارد تومان رسید که نسبت به دی گذشته ۱۹/۳ و نسبت به اسفند گذشته ۱۰/۵ درصد رشد یافته است. میزان شبه‌پول نیز به ۱۲۸۲ هزار میلیارد تومان رسیده که نسبت به اسفند گذشته ۱۷/۷ درصد رشد داشته است.

سهم بیشتر شبه‌پول از پول در نقدینگی نشان از نقش مهم بانک‌ها در کنترل نقدینگی دارد که با وجود رشد ۲۲/۳ درصدی شاهد رشد چشمگیر نقدینگی در کشور نبوده‌ایم.

رشد ۳۰ درصدی نرخ ارز

یکی از اتفاق‌های مهم اقتصادی در سال ۹۶ نوسانات ارزی به‌ویژه در ماه‌های پایانی سال بود، دولت در سال گذشته وعده یکسان‌سازی نرخ ارز را در سال ۹۶ داده بود اما پیش‌بینی‌ها در همان سال گذشته گویای این بود که نمی‌تواند به این وعده جامه عمل ببوشاند اما با وجود این، هیچ کارشناسی پیش‌بینی رشد ۳۰ درصدی نرخ ارز را نمی‌کرد. آغاز فروردین ۹۶ نرخ دلار ۳۷۶۲ تومان و نرخ یورو ۴۱۲۰ تومان بود اما اکنون در روزهای پایانی سال نرخ دلار در بازار ۴۸۶۷ و نرخ یورو ۵۹۱۶ تومان است. روند رو به رشد نرخ ارز در ماه‌های پایانی سال بازار دلار را پلیسی کرد و اکنون نیز این فضا تا پایان سال ادامه خواهد داشت. رشد چشمگیر نرخ ارز آسیب بزرگی به وضعیت تولید و اقتصاد کشور وارد کرد به نحوی که دولت مجبور شد برای ۲ هفته نرخ سود سپرده را از طریق اوراق گواهی سپرده به ۲۰ درصد افزایش دهد تا فضای پرتلاطم ارزی در کشور به آرامش برسد.

سقوط ۴ پله‌ای رتبه کسب‌وکار
بهبود فضای کسب‌وکار، یکی از مهم‌ترین عوامل در ایجاد رونق اقتصادی کشور به شمار می‌رود و به دلیل اهمیت این موضوع نیز از ابتدای دولت تدبیر و امید، بهبود این فضا به عنوان یکی از اولویت‌ها در نظر قرار گرفت و تلاش دولت این بوده که فضای مناسبی را برای کسب‌وکار فعالان اقتصادی کشور ایجاد کند. رتبه فضای کسب‌وکار ایران از ۱۵۲ در سال ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲) روند بهبود را آغاز کرد و در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) به ۱۲۰ ارتقا یافت اما براساس آخرین اطلاعات بانک جهانی رتبه کسب وکار ایران در سال ۲۰۱۸ میلادی (۱۳۹۶) با ۴ پله سقوط به رتبه ۱۲۴ از میان ۱۹۴ کشور

گفت: در نظریه‌های توسعه، همواره تاکید می‌شود برای پیشرفت نظام تولید در کشورهای رو به توسعه همزمان با رشد فناوری باید به بالا رفتن بهره‌وری نیروی انسانی از طریق توجه به بهبود کیفیت زندگی وی، توجه کرد. وی با بیان اینکه راه کارگر و افزایش بهره‌وری وی علت و معلول یکدیگر هستند و نباید از هم جدا نگاشته شوند، گفت: در کشور ما به این

سیاست تأمین نقدینگی و پرداخت تسهیلات همچون گذشته ادامه پیدا کرد اما مشکلات اقتصادی باعث شد اتفاق بزرگی در بخش تولید و اشتغال رقم نخورد. براساس آمارها تا پایان پاییز ۱۴ هزار بیکار به جامعه افزوده شد و دولت توفیق چندانی در بخش اشتغال نتوانست کسب کند

رسیده است. در سال جاری با وجود رشد اقتصادی و بهبود نسبی محیط کسب‌وکار شاهد نزول جایگاه ایران بوده‌ایم. براساس گزارش بانک جهانی ایران در ۴ شاخص از جمله شروع کسب‌وکار، دریافت مجوز ساخت‌وساز و گرفتن اعتبار و تجارت فرامرزی شاهد بهبود جایگاه بوده اما در ۶ شاخص دیگر وضعیت مناسبی نداشته‌ایم که در مجموع باعث شده ایران در جایگاه مناسبی در بین کشورهای منطقه قرار نگیرد.

رشد ۸/۸ درصدی تسهیلات بانکی

تأمین نقدینگی یکی از مهم‌ترین برنامه‌های اقتصادی دولت در سال جاری بود. بر همین اساس، شاهد رشد ۸/۸ درصدی پرداخت تسهیلات در ۱۱ ماه امسال به بخش‌های مختلف اقتصادی بوده‌ایم. در ۱۱ ماه امسال در مجموع به بخش‌های اقتصادی ۵۱۹ هزار میلیارد تومان تسهیلات پرداخت شده که در مقایسه با دوره مشابه سال رشد ۸/۸ درصدی داشته است. ۶۲ درصد کل تسهیلات پرداختی طی ۱۱ ماه گذشته در قالب سرمایه در گردش بوده که به میزان ۳۲۱ هزار میلیارد تومان بوده است که در مقایسه با سال گذشته ۵/۹ درصد رشد داشته است. بیشترین میانگین پرداختی نیز مربوط به بخش صنعت، معدن و تجارت بوده که در مجموع ۲۵۶ هزار و ۹۸۳ فقره تسهیلات به بخش صنعت و معدن با میانگین پرداختی هر فقره ۵۸۸ میلیون تومان پرداخت شده است. علاوه بر این، از ۱۵۱ هزار میلیارد تومان تسهیلات پرداختی در بخش صنعت و معدن معادل ۸۴/۵ درصد آن (مبلغ ۱۲۷ هزار میلیارد تومان) در تأمین سرمایه در گردش پرداخت شده که بیانگر توجه و اولویت‌دهی به تأمین منابع برای این بخش از سوی بانک‌ها در سال جاری است.

نرخ بیکاری ۱۱/۹ درصدی

سال ۹۶ به «اقتصادمقاومتی؛ تولید، اشتغال» نام‌گذاری شده بود به همین دلیل مهم‌ترین هدف دولت در اقتصاد بر اشتغال متمرکز شد و طرح‌های مختلفی اعم از اشتغال فراگیر، اشتغال روستایی، طرح کاج، کارورزی و... را در دستور کار قرار داد اما اغلب آنها به دلیل کمبود منابع اجرایی نشد به همین دلیل دولت با وجود ایجاد ۹۵۸ هزار شغل تا پاییز امسال نتوانست از سرعت رشد جمعیت فعال پیشی بگیرد. براساس آخرین گزارش مرکز ملی آمار نرخ بیکاری در پاییز امسال با ۰/۴ درصد کاهش نسبت به پاییز سال گذشته به ۱۱/۹ درصد رسیده است. با این وجود، هنوز سرعت اشتغالی در کشور به سرعت رشد جمعیت فعال در کشور نرسیده است. در پاییز امسال نسب به پاییز سال گذشته ۹۷۲ هزار نفر به جمعیت فعال کشور افزوده شده است. به عبارت دیگر، امسال ۱۴ هزار نفر به جمعیت بیکاران کشور افزوده شده است.

ضرورت تعیین مزد براساس نرخ سبید معیشت می‌شود، حتی افزایش یک ریال آن را جزو هزینه‌های سربار تولید تلقی می‌کنند و به‌گونه‌ای به دولت القا می‌کنند که در مذاکرات مزدی این نگرش آنها را بی‌کم و کاست لحاظ کند، اما در مقابل انتظار دارند بهره‌وری کارگر بالا برود، بدون اینکه بخواهند برای کار بیشتر، مزد بیشتر پرداخت کنند که این به هیچ وجه منصفانه، معقولانه و حتی شرعی نیست.

یادداشت

اتاق فکر اقتصادی لازمه تدوین الگوی اشتغال

محمدحسین فناپی
عضو هیات‌ریسه خانه
صنعت، معدن و تجارت

مشارکت دادن تشکل‌ها و بخش خصوصی در تصمیم‌گیری‌های دولت یکی از اتفاق‌های خوب در دولت دوازدهم است، البته این رویکرد در دولت یازدهم نیز وجود داشت. در طول ۵ سال گذشته جلسه‌های زیادی با مشارکت بخش خصوصی برای تصمیم‌گیری‌های اقتصادی برگزار شد اما در این

میان اجرا شدن این تصمیم‌ها نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. تصمیم‌های مناسبی برای بهبود محیط کسب‌وکار تاکنون اتخاذ شده اما به سبب اجرا نشدن مناسب این تصمیم‌ها در سال جاری شاهد بودیم دولت توانست آن‌گونه که هدف‌گذاری کرده بود اشتغال در کشور ایجاد کند. این تفکر که دولت باید اشتغال ایجاد کند، نادرست است؛ دولت باید بستر اشتغال را فراهم کند و در این مسیر کوچک شدن دولت یکی از مهم‌ترین موضوع‌ها است تا بخش خصوصی با سرمایه‌گذاری بتواند اشتغالی کند. دولت برای اشتغالی سیاست تسهیلات بخشی را در نظر گرفت اما چندان موفق نبود. برای جلوگیری از رانست و انحراف از منابع دولت باید فرمول جدیدی برای اشتغالی تعریف کند. یکی از مشوق‌هایی که می‌تواند بستر مناسبی برای اشتغال فراهم کند، تخفیف‌های مالیاتی و تأمین اجتماعی به کارفرمایان است. دولت نیاز به یک اتاق فکر در زمینه تصمیم‌های کلان دارد. وزیران و اعضای کابینه در این شرایطی که هر روز یک مشکل سیاسی برای دولت ایجاد می‌شود تمرکز لازم برای ساماندهی اقتصاد را ندارند بنابراین اتفاق فکری خلاق متشکل از کارآفرینان، فعالان اقتصادی و اقتصاددانان باید در کنار وزیران شکل بگیرد تا الگوهای موفق را برای اشتغال تدوین کنند. افرادی سال‌ها به هزاران نفر در بنگاه‌های خود حقوق پرداخت و اشتغال ایجاد کرده‌اند بهتر می‌توانند برای بهبود کسب‌وکار تصمیم‌گیری کنند. در سال جدید لازم است دولت در برنامه‌ریزی‌های خود نگاهی به تجربه‌های کشورهای دیگر نیز داشته باشد و با تشکیل اتفاق فکری متشکل از وزیران اقتصادی و نخبگان کشور الگوهای کشورهای موفق بررسی و برنامه‌های منسجم که آزمون خود را پس داده باشد برای اشتغال ۹۷ در نظر بگیرند.

خبر

وظیفه بخش خصوصی در عصر ابر رقابت چیست؟

سخنگوی کمیسیون ویژه تولید ملی و نظارت بر اجرای اصل قانون اساسی مجلس شورای اسلامی، بر لزوم قطع دست واسطه‌ها برای واردات کالاهای غیرضروری به کشور تاکید کرد.

رحیم زارع در گفت‌وگو با خانه ملت با اشاره به انتخاب اعضای

هیات‌ریسه کمیسیون ویژه تولید ملی و نظارت بر اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی مجلس برای سال دوم، گفت: من در سال نخست نایب‌ریس کمیسیون بودم و به عنوان سخنگوی کمیسیون در سال دوم انتخاب شدم، که امیدوارم کمیسیون در سال دوم نیز بتواند برای اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و حمایت از تولید داخلی گام‌های مهم‌تری بردارد. سخنگوی کمیسیون ویژه تولید ملی و نظارت بر اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی مجلس شورای اسلامی، با بیان اینکه نهادها، وزارتخانه‌ها و متولیان صنعت باید از توانمندی‌های تولیدکنندگان داخلی آگاه باشند و از آن استفاده کنند، افزود: در عرصه اقتصاد مقاومتی هر ۳ قوه مکلفند با وحدت و مهادنی در حوزه تأمین و امنیت سرمایه‌گذاری، حداکثر تعامل برای برقراری ثبات را داشته باشند. سخنگوی کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی با تاکید بر اینکه بخش خصوصی کشور باید خود را تقویت کند، چراکه در عصر ابررقابت هستیم، ادامه داد: مدیریت واردات لازمه حمایت از تولید داخلی در راستای اقتصاد مقاومتی و ایجاد اشتغال است. وی با بیان اینکه باید جلوی فعالیت دلالتان و واسطه‌ها به دلیل دور زدن قانون حمایت از تولید و ساخت داخلی گرفته شود، یادآور شد: باید از فعالیت دلالتان و واسطه‌ها که انواع کالا و تجهیزات را وارد کشور می‌کنند، جلوگیری کرد زیرا این اتفاق این درحالی رخ می‌دهد که ظرفیت و توان ساخت داخلی این اقلام در ایران وجود دارد. زارع افزود: نباید برای ورود کالاهای خارجی وادادگی رخ دهد و به جای واردات کالاهای نهایی باید فناوری و سرمایه‌ها جذب بازارها و بخش‌های تولیدی کشور شوند. سخنگوی کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی با بیان اینکه کاهش مشکلات حوزه اشتغال و ایجاد فرصت‌های شغلی برای مردم و رونق اقتصادی از جمله مزایای حمایت از تولیدات داخلی است، تصریح کرد: حمایت از تولیدکننده داخلی موجب کاهش واردات کالا می‌شود و هرچه واردات کالا کمتر شود خروج ارز کاهش یافته و سرمایه بیشتری وارد چرخه تولید ملی می‌شود و این خود می‌تواند بر افزایش کیفیت و کمیت کالاهای تولیدی تاثیرگذار باشد.